

ULUSLARARASI ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ ve BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: BOSNA HERSEK SINAVI

Sevil ERTUĞRUL*

ABSTRACT

INTERNATIONAL CONFLICT RESOLUTION AND UNITED NATIONS: TEST IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

We can not describe the United Nations just a mechanical tool but rather it is a living partnership and that is why it's responses to the international conflicts are being shaped by the interaction of structural and environmental factors. Unfortunately, in the framework of the United Nations Treaty, it's performance concerning with the international conflict resolution is not consistent with the expectations. Here we need to express what United Nations really is not what it should be. It is generally accepted that United Nations as a universal organization which is composed by sovereign states has very limited capacity to act independently. Parallel with this as being a voluntary association, in order to fulfill the requirements of the Treaty and perform effectively, voluntary cooperation is needed. However, member states are not willing enough to come into action for some conflicts which are not directly related with their areas of interests.

Key Words: International conflict resolution, United Nations, War in Bosnia and Herzegovina

GİRİŞ

Muhtemelen bütün toplumsal süreçlerin en evrenseli ve potansiyel olarak da en tehlikelisi olan çatışma, kardeşler arasındaki rekabetten başlayıp savaşa kadar varan çok geniş bir yelpazede yer alır. Çatışma en basit şekilde iki ya da daha fazla tarafın çelişen çıkarları üzerinde birbiri ile mücadelesi olarak tanımlanabilir. Bir çatışma en azından iki tarafa sahiptir ve bu uluslararası

* İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

alandaki da geçerli bir ifadedir. Uluslararası çatışma kavramında “uluslararası” kelimesi analiz seviyesine işaret etmektedir. Çatışmanın tarafları otonom siyasi birimlerdir ve ayrı ayrı toprak parçaları üzerinde egemendirler¹. Uluslararası seviyede yaşanan çatışmalar yeni kurallar, prosedürler ve kurumlar geliştirir. Bu doğrultuda çatışmanın kurumsallaştırıcı bir fonksiyonunun olduğu ortaya çıkmaktadır. 19.yy Avrupa Ahengi, Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, sayısız hükümetlerarası ve hükümetlerdışı örgütün ortaya çıkışı da daha önceki bir çatışma tecrübesine dayanmaktadır.

“Uluslararası örgütler uluslararası sistemin üyeleri arasında sistemik şartlara bağlı olarak değişime uğramış görevleri yerine getirmek için kurumsallaştırılmış bir düzenleme” olarak tanımlanabilir. Bu nedenle örgüt, üyelerinin isteklerini ve endişelerini yansıtır. Hanreider’a göre uluslararası örgütlerin hizmet etmesi gereken üç amaç olmalıdır: kolektif güvenlik, barışçı değişim ve barışçı çözüm. Bu noktada da bir uluslararası örgütün başarısı, uluslararası sistemin gerçek şartlarının ve fonksiyonel alt sistemlerinin gerektirdiği ideal şartlara ne ölçüde yaklaşılabildiğiyle doğru orantılıdır².

Egemen bir otoritenin bulunmadığı uluslararası sistemde devletler çatışmaları önlemek, yönetmek ya da çözmek adına uluslararası örgütlerden medet ummaktadırlar. Uluslararası örgütler faaliyetlerini devletlerin arasında yürütmeye çalışırken, ulus devletlerin yerini almaya çalışmaz ya da onların iç ve dış politikaları üzerindeki otoritesine müdahale etmezler³. Egemenlik, devletler ve uluslararası örgütler arasındaki en önemli farklılıktır. Uluslararası örgütlerde egemenlik üye devletlere aittir⁴. Gönüllü olarak kuruldukları gibi, amaçlarını gerçekleştirmek adına da gönüllülük ön şarttır. Bu bağlamda uluslararası örgütler otonom siyasi sistemler değildirler ve⁵ çevresel etkilere açıktır ki bu da eylem ve kararları bağlamında sınırlayıcı ve belirleyicidir⁶. Kararların beklentileri yansıtması gerekir. Ancak beklentilerin ve taleplerin gerçekleşmesi

¹ Michael Haas, **International Conflict**, New York, The Bobbs & Merrill Company Inc., 1974, s.5

² Wolfram Hanreider, “International Organizations and International Systems”, **The Journal of Conflict Resolution**, Vol.10, No:3 (Sep., 1960), ss. 297-298

³ Walter S. Jones, **The Logic of International Relations**, Cambridge, Winthrop Publishers, Inc., 1974, s.287

⁴ Harold Jacobson, **Network of Interdependence: International Organizations and the Global Political System**, New York, Alfred Knopf, 1979, s.16

⁵ Jacobson, **Network of Interdependence**., ss.77-78

⁶ Robert Cox, Harold Jacobson, “The Framework for Inquiry”, **The Anatomy of Influence**, Robert Cox, Harold Jacobson (Eds.), New Haven, Yale University Press, 1973, s.25

devletlerin uluslararası sistemde sahip oldukları pozisyon ve ulusal çıkarları ile yakından ilgilidir. Gücün doğası ve bileşenleri göz önüne alındığında güçlü devletlerin etki yaratma kapasitesi bağlamında uluslararası örgütlerde diğer devletlere göre daha etkili olmaları beklenen bir durumdur⁷.

Birçok devlet uluslararası örgütleri, hegemonyasını korumak ya da var olan statüsünde bir değişim sağlamak için araç olarak kullanmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle bölgesel ya da evrensel bir örgüt, üyelerin çıkarlarına aykırı bir eylemde bulunduğu anda işbirliği ruhu ortadan kalkacak ve örgütün dirayeti de zarar görecektir⁸. Devletler genellikle uluslararası örgütleri amaçlarına uygun oldukları zaman kullanma eğilimindedirler. Örneğin BM'nin daimi üyeleri kendi iradeleri dışında gerçekleşecek bir olayı veto ile engelleyebilmektedirler.

Uluslararası örgütler sadece mekanik birer araç değil, yaşayan birer ortaklıktır. Örgütler, çevreleri ile etkileşim içindedir. Kendi amaçlarını gerçekleştirmek için sık sık birbirleriyle mücadele eden üyelere sahiptirler⁹ ve bu nedenle bir antlaşma ile yaratılmış olan bir uluslararası örgütün amaç ve fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için tüm üyelerin antlaşma ile ilgili aynı anlayışa sahip olması gerekmektedir¹⁰. Özellikle çatışma çözümü konusunda uluslararası bir örgütün başarısını değerlendirebilmek zordur. Uluslararası bir örgütün bu konudaki performansı değerlendirilirken kuruluş idealleri çerçevesinde mi yoksa örgütün eylemde bulunduğu çevrenin siyasi gerçeklerine göre mi bir yargılama yapılmalıdır sorusu akla gelmektedir. Bu yoruma açıktır. Bu durum yaşanan çatışmanın doğası, anlaşmazlığın taraflarının tutum ve politikalarına bağlı olduğu kadar, sonuçtan etkilenecek devletlerin gücü, yer aldıkları taraf ve uluslararası ilişkilerin genel atmosferine de bağlıdır¹¹.

Bir örgüt kurucu antlaşması ne kadar katı olursa olsun çoğu kez kurucuların öngöremediği durumlarla karşılaşır. Bu durum zaman içinde üye devletlerin çıkar ve amaçlarının değişmesiyle ilgilidir. Bazen de örgütün otoritesinde bir değişim söz konusu olmaktadır. Bu durum üye devletlerin örgüt

⁷ Cox, Jacobson, "The Framework for Inquiry", ss.26-28

⁸ LeRoy Bennett, **International Organizations**, 6.baskı, New Jersey, Prentice Hall,1995, s.435

⁹ Gayl D. Ness&Steven R. Brechin, "Bridging the gap: International Organizations as Organizations", **International Organizations**, Vol.42, No.2, Bahar 1988, ss.246-247

¹⁰ Cox&Jacobson, "The Framework for Inquiry", s.5

¹¹ Inis L. Claude, "The Security Council", Ed.,Evan Luard, **The Evolution of International Organizations**, New York, Praeger, 1966, s.79

kararlarına karşı tepkisel yaklaşımlarından kaynaklanabileceği gibi, örgütün yeni kararlar nedeniyle üyelerden daha fazla şey talep etmesinden de kaynaklanabilir. Bazen de örgütün eylemde bulunduğu uluslararası sistemde değişimler söz konusu olabilir.¹²

Kuruluş amaçları ve idealleri ne olursa olsun uluslararası örgütlerden beklenen üyelerinin çıkarlarına hizmet etmesidir. Farklı üyelerin farklı çıkarlara sahip olması ne kadar doğal bir durum ise örgütün tek bir sesle konuşarak etkili bir eylemde bulunması da o kadar zordur. Yukarıda ifade ettiğimiz çok farklı nedenlerle uluslararası örgütler uluslararası çatışmaların çözümü konusunda kendilerinden beklenen performansı göstermemekte ya da gösterememektedir. Otonom siyasi birimler olmayan bu yapılar üyelerine bağımlıdırlar ve üyelerinden bağımsız hareket etme yetenekleri son derece sınırlıdır.

Çalışmamızda, temel amacı uluslararası barış ve güvenliği sağlamak olan Birleşmiş Milletler örgütünün, uluslararası çatışmaların çözümündeki rolü ve etkinliği kapasitesi ve sınırları bağlamında ortaya konmaya çalışılacaktır. Detaylı bir şekilde uluslararası çatışmalara vermesi gereken ya da verebileceği tepkiyi belirleyen yapısal ve çevresel sınırlar ortaya konduktan sonra bu değerlendirmeler ışığında Bosna Hersek Savaşı sırasında örgütün sergilediği tutuma yer verilecektir.

Uluslararası Çatışma Çözümünde BM'nin Gücü ve Sınırları

BM'nin ilk Genel Sekreteri Trygve Lie'nin sözleri BM'nin gücünün ve sınırlarının anlaşılması açısından çok önemlidir: "Birleşmiş Milletler onu destekleyen ulusların kolektif iradesinden daha güçlü değildir"¹³. BM'nin etkili bir eylemde bulunabilmesi üyelerin anlaşmaya varmaları ile doğrudan ilgilidir. BM Antlaşması imkânlarla doludur ancak devletler isterlerse bunların farkına varabilirler¹⁴.

¹² Cox&Jacobson, "The Framework for Inquiry", ss.5-8

¹³ Adrew W. Cordier& Wilder Foote, **The Public Papers of the Secretaries-General of the United Nations**, Vol:1, New York, Columbia University Press, 1969, s.55

¹⁴ Rosalyn Higgins, **Problems and Process: International Law and How We Use It**, New York, Oxford University Press, 1994, s.185

Birleşmiş Milletler Örgütü Milletler Cemiyeti'nin sağlayamadığı evrensellik özelliğine sahip olmasına rağmen çatışma çözümü konusunda beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Bunun en önemli nedeni uluslararası sistemde güç dengesini oluşturan tarafların bu konuda gereken işbirliğini gerçekleştirememesi¹⁵ veya gerçekleştirmek istememesidir.

Birleşmiş Milletler'in birincil amacı kolektif güvenliğin¹⁶ sağlanmasıdır. Modern dünya toplumunda uluslararası kolektif güvenlik eylemini destekleyici bazı unsurlar söz konusudur. Ülkeler arasında giderek derinleşen ve genişleyen ekonomik karşılıklı bağımlılık, modern savaşın yıkıcılığının artması ve askeri operasyonlar için gerekli yerel destek bu unsurlar arasındadır. Ancak kolektif güvenlik teoride dünya düzeninde var olsa da, egemen devletler bunu kabul etmek ve uygulamak konusunda pek başarılı değildir. Öncelikli olan ulusal çıkarlardır ve genelde diğer devletlerin saikleri konusunda şüpheli davranma eğilimindedirler¹⁷. Büyük güçler arasında bir uyum, bir bütünlük olmadığı zaman kolektif güvenlik sisteminin işleme beklenemez.

Saldırgana karşı ortak tavır alarak uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hedefleniyorsa saldırgan davranışın objektif bir tanımının yapılması gereklidir. Uluslararası bir eylemde bulunmak için kolektif güvenlik örgütünün üyelerinin âdil bir yargıda bulunabilmesi objektif standartlara bağlıdır. Bu konuda âdil bir yargıya varabilmek zordur çünkü, kanıtların ulusal yorumu kadar, anlaşmazlığın tarafları ile sahip olunan ekonomik ve siyasi bağlar da âdil bir yargıya varabilmenin önünde engel teşkil edecektir. Bunun dışında bir devlet için kolektif eyleme katılmanın önemli bir avantajı yoksa pek gönüllü olmayacaktır. Diğer bir deyişle uluslararası ilişkilerin bencil ve rekabete

¹⁵ Faruk Sönmezoglu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 4.baskı İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005, s.690

¹⁶ Kolektif güvenlik 20.yüzyıla özgü bir kavram değildir ancak savaşı önlemek adına dünya çapında bir sistem olarak adaptasyonu Milletler Cemiyeti ile başlar. Milletler Cemiyeti genel olarak barışı korumak konusunda başarılı olmadığı düşünülen güç dengesi sisteminin yerine kolektif güvenliği koymaya çalışan bir girişim olarak kabul edilebilir. Wilson'ın görüşüne göre kolektif güvenlik sistemini destekleyenlerin oluşturacağı bir koalisyon saldırı eylemine karşı caydırıcı bir fonksiyon görecekti. Kaynak: Jacobson, *Network of Interdependence...*, s.144; Kolektif güvenlik sisteminin en iyi işleyebileceği sistem de gücün geniş bir şekilde yayıldığı bir sistem olacaktır. Kolektif güvenlik kolektif savunmadan farklıdır. NATO gibi kolektif savunma düzenlemeleri müttefiklerin dışarıdan bir saldırı olması durumunda birbirlerini karşılıklı olarak korumalarını içerir. Burada saldırıya verilecek cevap uygun yöntemlerle barışı tekrar sağlamak değil, düşmana karşı savaş açmaktır. Kaynak: Bennett, *International Organizations*, s.145

¹⁷ Bennett, *International Organizations*, s.146

dayanan doğası bu konuda engel olacaktır. Her devlet saldırganı karşı kolektif eylemde bulunmak için aynı derecede istekli olmayacaktır çünkü ulusal amaçlar, değerler, askeri ittifaklar, geleneksel ve kültürel bağlar ya da ideolojik nedenler her zaman hesaba katılacaktır. Ortak insani çıkarlar maalesef çoğu zaman ulusal çıkarların önüne geçememektedir¹⁸. MC Misakı ve BM Antlaşması her ikisi de saldırı eylemine karşı örgütün eylemini yönlendirmek adına ortaya konmuş olmalarına rağmen, hiçbiri saldırı eylemini detaylı olarak tanımlamamıştır ya da tanımlamak istememiştir. Bu konuda ilk adım Miletler Cemiyeti döneminde atılmış olmakla birlikte, BM Genel Kurul'un 1974 yılında aldığı 3314 sayılı kararla açıklığa kavuşmuş¹⁹ ve saldırgan eylem tanımlanmıştır.

BM'nin bir anlaşmazlık ya da bir tehdide vereceği tepki çok esnektir. BM organları, var olan alternatifler arasından duruma uygun olanı ve üyelerin destek vereceği eylem şeklini seçmek durumundadır²⁰. Bu konuda BM'yi sınırlayan faktörler çok önemlidir. İlk olarak belirtilmesi gereken BM'nin üyelerine bağımlı olduğudur. Meşruiyet konusunda, karar almak için gerekli otorite, fonlar ve operasyonlar için personel sağlanması konusunda üye devletlere bağımlıdır²¹. Pek çok devlet bir kriz durumunda eyleme geçmek konusunda konsensüs sağlamak için hızlı davranırken, eyleme yönelik kaynak konusunda aynı şekilde davranmamaktadırlar. Güvenlik Konseyi meşruiyet konusunda ya da devletlerin eylemlerini kınamak konusunda güçlü bir sese sahiptir. Bazı saldırgan devletlerin muhalif kalmasıyla, yetersiz finansman ve donanım gibi pek çok nedenle başarısız olan operasyonlar, Güvenlik Konseyi'nin otoritesinde bir erozyona sebebiyet vermektedir²². Etkili askeri operasyonlar ancak süper güçlerin anlaşığı ya da karşısında olmadığı durumlarda gerçekleştirilebilmektedir. BM soğuk savaşla bağlantılı olmayan çatışmalarda daha başarılı olmuştur. Ancak söz konusu anlaşmazlık üyelerin çıkarlarını tehdit etmiyorsa BM'nin etkili olması beklenmemektedir. Ne var ki bazen de

¹⁸ Bennett, *International Organizations*, ss.146-147

¹⁹ A/29/ 3314, 14 Aralık 1974,

²⁰ Bennett, *International Organizations*, s.109

²¹ Jones, *The Logic of International Relations*, s.275

²² *Preventing Deadly Conflict*, s.133

anlaşmazlıklar BM müdahalesi ile daha da kontrol edilemez bir hal alabilmektedir.²³

Ancak güçlü BM kararları sonuç getirebilmektedir. Başarılı bir eylem ise süper güçlerin ortak liderliği ve genel sekreterin aktif müdahalesi ile gerçekleşebilmektedir. BM'nin başarılı bir müdahalesi ancak üyeleri arasında geniş bir konsensüs sağlandığı zaman mümkün olmaktadır²⁴. Örgütün temel amacını yerine getirmek doğrultusunda uluslararası çatışmaların çözümü ya da kontrolü konusunda yapabilecekleri üyelerinin davranış ve politikaları ile ilgilidir²⁵.

BM uluslararası koalisyonlar oluşturmak için ilk tercih edilen merci olmaktadır²⁶ ancak üye devletlerin uzlaşmaya varamadığı durumlarda öyle değildir. Bu durumda asimetrik dış seçenekler, BM Güvenlik Konseyi'nin eylem mantığını etkilediği gibi çok taraflı eylemleri de etkilemektedir²⁷.

Çatışmaların yayılması ya da kontrol altına alınması üye devletlere bağlıdır. Uluslararası sistemde kuralları uygulayacak egemen bir otorite olmadığına göre BM bu bağlamda davranış standartlarını yasallaştırabilir ancak çok ender örnekler hariç bu standartları uygulamak üye devletlere bağlı olduğundan, BM'nin bu konuda beceriksiz ya da isteksiz olduğu söylenebilir²⁸.

BM'nin başarı ya da başarısızlıklarından söz ederken onun tek başına var olmadığını ve son derece karmaşık ve karşılıklı bağımlılıklar içeren bir ağın içinde çalıştığını her zaman dikkate almak gerekmektedir²⁹. O halde BM'nin ne olduğu ne olmadığı tanımlaması net olarak yapılmalıdır. Inis Claude'un ifadesi ile iki BM vardır. Birincisi kaynaklar açısından örgüte bağımlı olan, örgütün uluslararası memurlarından oluşmakta ancak bu memurlar bazen bağımsız

²³ Ernst B. Haas, *The United Nations and The Collective Management of International Conflict*, New York, United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), 1986 Haas, ss.44-45

²⁴ Haas, *The United Nations...*, s.16

²⁵ George L. Sherry, "The United Nations, International Conflict, and American Security", *Political Science Quarterly*, Vol. 101, No. 5, Reflections on Providing for "The Common Defense" 1986, s.764

²⁶ James A. Baker, III., *The Politics of Diplomacy: Revolution, War and Peace: 1989-1992*. New York: Putnam's, 1995, s.278

²⁷ Erik Voeten, "Outside Options and the Logic of Security Council Action", *The American Political Science Review*, Vol. 95, No. 4, Aralık 2001 s.845

²⁸ Sherry, "The United Nations...", s.758

²⁹ Courtney B. Smith, *Politics and Process at the United Nations*, London, Lynne Rienner Publishers, 2006, s.19

hareket edebilmektedirler. İkincisi ise üyelerden oluşan kolektif yapıdır. Bu yapı üyeler tarafından istedikleri sonuçları elde etmek ya da arzu ettikleri sonuca varmak için bir forum olarak kullanılmaktadır³⁰. Oysa ki, “BM’nin kendisi bir amaç değildir ancak ortak amaçların gerçekleştirilmesi için bir araçtır. Örgütün gücü ve etkinliği üye devletlerin aktif desteğine bağlıdır. Bundan başka, örgütün amaçlarını gerçekleştirebilmesi için temel amaçlar üzerinde görüş birliği sağlanmalıdır. Bu, tüm üyelerin her konuda anlaşacakları anlamına da gelmez ancak bu, örgütü karşılıklı amaçlarını gerçekleştirmek ve farklı ulusal çıkarlarını uzlaştırmak için kullanmaları anlamına da gelmez. Ulusal çıkarlarını hesaplarken ağırlık verdikleri değerler adil ve istikrarlı bir dünya düzeni olmalıdır”³¹.

Yetki ve etkinlik bakımından sorulması gereken soru BM’nin üyelerinden bağımsız hareket etme yeteneğinin olup olmadığınıdır. Cevap: “son derece sınırlı”dır. BM sık sık üyelerinin uluslararası politikadaki amaçlarını diğer üyeler pahasına gerçekleştirdikleri bir yapı olarak görülebilir³². Üyeler BM’yi kontrol edebilmek için iki mekanizmaya sahiptir. Biri oy gücü ve özel olarak daimi üyelerin veto yetkisi, diğeri de sağladıkları finansman desteğidir³³. BM’nin temel organları arasındaki uyumsuzluk da BM’nin etkin olması adına gelişimini engeller. Daimi üyeler arasındaki görüş ayrılıkları, anlaşmazlığın çözülmesi adına Antlaşmanın öngördüğü mekanizmaların harekete geçirilmesi konusunda üyelerin başarısızlığı ya da Güvenlik Konseyi kararlarına saygı gösterilmemesinden dolayı BM etkisiz kalmaktadır³⁴.

BM Antlaşmasının 2. maddesinin 1. fıkrası örgütün tüm üye devletlerin egemen eşitliği prensibine dayandığını söylese de bazı üyeler daha eşittir. Bu ancak bir ülke bir oy prensibinin geçerli olduğu yapılarda bu doğru olabilir. Ancak Güvenlik Konseyi’nde veto yetkisi bulunan daimi üyelerin diğer üyelerle eşit olduğunu söylemek mümkün değildir. BM üyelerinin sahip oldukları etkisel farklılıklar, uluslararası sistemde farklı güçleri ile birlikte var olan devletlerin, bu

³⁰ Inis Claude, “Peace and Security: Prospective Roles for the Two United Nations”, *Global Governance* 2, No:3, 1996, ss. 290-92

³¹ *UN Documents A/58/1*, 26 Ağustos 2003

³² Thomas Weiss, David P. Forstye, Roger A. Coate, *The United Nations and Changing World Politics*, Boulder, Co., Westview Press, 2002, ss.10-12

³³ Rupen P. Mendez, “Financing the United Nations and the International Public Sector: Problems and Reform”, *Global Governance* 2, No:3, ss. 297-304

³⁴ Javier Perez de Cuellar, “The Role of the UN Secretary General”, *The Politics of Global Governance*, Ed. Paul Diehl, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 1997, s.95

farklılıklarını BM'de yarattıkları etki bağlamında da ortaya koymaları sonucunu doğurmaktadır³⁵. Devletlerin BM'de etki yaratabilme dereceleri öncelikle uluslararası sitemde sahip oldukları pozisyon ile ilgilidir. BM ve uluslararası politikanın dinamikleri arasındaki bu etkileşim örgütün siyasi süreci üzerinde önemli etki doğuran koalisyonlar ve oy blokları temelinde gerçekleşir³⁶. Uluslararası sistemde sahip oldukları pozisyonlar değiştiğinde BM'deki etki kapasiteleri de değişime uğramaktadır³⁷. Devletlerin sahip oldukları askeri ve ekonomik güçleri önemli kararlarda etkili olmaları sonucunu doğurmaktadır. Örneğin, barışı koruma operasyonlarının başarısı için bir devletin askeri gücü hayati önem taşıyorsa, o devlet bu görevin doğası ve kapsamı üzerinde etkili olacaktır³⁸.

BM'nin temel amacı olan uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve antlaşma ile ortaya çıkan mekanizmanın işlemesi ancak üyelerin bu yönde bir niyet taşınması ile mümkündür. Ne var ki bu bir cevap değil bir sorundur. Birçok örgüt gibi BM de siyasi olarak belirsizdir. İlk olarak bu amaçla oluşturulmuş kurumsal mekanizmanın, gelecekte ve beklenmedik şartlar altında bu amacı gerçekleştireceğinin garantisi yoktur. Manevra alanının çok geniş olduğu siyaset sahnesinde farklı amaçlar için kullanılabilir. İkinci olarak, temel amacını yerine getirmek için gerekli eyleme karar vermek siyasi bir meseledir ve sistemde yer alan aktörler de gerekli eyleme kendi çıkarları doğrultusunda karar vereceklerdir. Bir anlaşmazlığın tarafı olan devletler BM'yi durumu kontrol etmek ya da çözmek yerine, bir çekişme ya da mücadele alanı olarak kullanma eğilimindedirler³⁹. BM, dünya politikasını şekillendirici değil, ittifakları ve blokları yansıtan bir ayna olduğuna göre dünya politikası da BM'nin ve organlarının evriminde rol oynamaktadır⁴⁰.

³⁵ Robert O. Keohane, "The Study of Political Influence In the General Assembly", **International Organization**, 21, No:2, 1967, s. 222

³⁶ Cox & Jacobson, "The Framework for Inquiry", ss. 25-28

³⁷ Ernst Haas, "Dynamic Environment and Static System: Revolutionary Regimes in the United Nations", **The United Nations System and Its Functions: Selected Readings**, Princeton: D. Van Nostrand, s. 170

³⁸ Keohane, "The Study of Political Influence..", s. 223

³⁹ Sherry, "The United Nations..", s.756

⁴⁰ Margaret Karns & Karen Mingst, **International Organizations**, London, Lynne Rienner Publishers, 2004, s.126

BM neredeyse 45 yıl Soğuk Savaş ortamının yarattığı güvensizlik ve çatışma ortamında faaliyet göstermek zorunda kalmıştı⁴¹. Taraflar farklı blokların ya da ittifakların üyesi olabilirler. Bu durum da sonuç olarak çatışmaların yönetimi ya da çözümünde engelleyici bir etki yaratmaktadır⁴². Geçmiş kayıtlara göre BM ciddi çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi konusunda çok nadiren anlaşabilmiştir⁴³. Karmaşık uluslararası problemlerle baş edebilmek için BM organlarında müzakere, tartışma ve karar alınması çoğu zaman uygun bir metot değildir. Bu süreç işbirlikçi durumlarda, standart düzenlemelerde, geçici iyi niyet komisyonlarının kurulmasında, uluslararası ticaret kanunlarının kodifikasyonunda ya da BM'nin Afrika'daki Acil Operasyonlarında daha iyi işlemektedir⁴⁴.

Bu şartlar altında, hayati çıkarların söz konusu olduğu bir anlaşmazlık söz konusu ise, devletlerin bu çıkarları BM çerçevesinde elde etmesini beklemek zordur. Çünkü, bu tür durumlarda devletlerin düşman olarak kabul ettiği taraf ile konferans masasında istediğini elde etmesi zor olduğu gibi, kendi istediği yönde kararların alınması için diğer devletlerin desteğini almak için de her şeyi yapması gerekmektedir. Gerekenleri yapsa dahi desteği sağlayacak devletlerin de buna ikna olması ve bu desteği vermesi için beklediği siyasi ya da ekonomik bazı şartlar olabilir. BM dünyanın siyasi çatışmaları ile ilgilendiğine göre, olayların siyasallaştırılmasının önüne geçebilmek çok zordur⁴⁵.

Uluslararası çatışmaların çözümü konusunda yapabilecekleri antlaşma ile belirtilmiştir. Antlaşma, istendiği takdirde bu konuda imkanlarla doludur ancak devletler isterlerse bunun farkına varabilirler ya da bu imkanları kullanma eğilimi içine girebilirler. Uluslararası çatışma çözümü konusunda asıl yetkili organ Güvenlik Konseyi olmakla birlikte, Genel Kurul da bu konuda bazı yetki ve görevlere sahiptir. Ancak Genel Kurul'u acil bir durumda zamanında ve kesin bir eylemde bulunmaya çağırarak ondan beklenemeyecek bir fonksiyonu yerine getirmesini istemek olur. Üye sayısı, hantal yapısı, gündeme gelen olayların sayıca artışı ve tabii ki bağlayıcı karar alabilecek yasal otoriteye sahip

⁴¹ Benjamin Rivlin, "The Changing International Political Climate and the Secretary General", **The Challenging Role of The UN Secretary General: Making "the Most Impossible Job in the World" Possible**, Benjamin Rivlin and Leon Gordonker (eds.), Westport, Praeger, 1993, s.7

⁴² Haas, **The United Nations..**, s.6

⁴³ Haas, **The United Nations..**, ss.44-48

⁴⁴ Sherry, "The United Nations..", s.768

⁴⁵ Sherry, "The United Nations..", s.756

olmayı keskin uluslararası farklılıkları ele almak konusunda en önemli dezavantajlarıdır⁴⁶. Örgütün temel amacı olan uluslararası barış ve güvenlik konusundaki yetkileri Güvenlik Konseyi ile karşılaştırıldığında ikincil pozisyonundadır. Özellikle belirtilmesi gereken nokta ise Genel Kurul'un eyleme geçebilmesi için gerekli olan Güvenlik Konseyi tavsiyesinin ancak daimi üyeler arasında oybirliği sağlanması halinde gerçekleşebilecek olmasıdır. O halde koordineli çalışmaktan çok Genel Kurul'un Güvenlik Konseyi'ne tabi olduğunu söyleyebiliriz.

Genel Kurul üye sayısı ve propaganda potansiyeli bağlamında bazen uluslararası barış ve güvenlik konularında Güvenlik Konseyi'ni gölgede bırakabilmektedir⁴⁷. 3 Kasım 1950 tarihli Barış İçin Birleşme Kararı Güvenlik Konseyi'nin bu konuda çalışmasının engellendiği bir durumda Genel Kurul'un bu konuda inisiyatif almasına izin veriyordu. Süveyş Krizi sırasında acil müdahale gücünün oluşturulmasını sağlayan karar da Sovyetler Birliği tarafından reddedilmiş, hatta Uluslararası Adalet Divanı tarafından da Antlaşmanın "cüretkar" bir yorumu olarak nitelendirilmiştir⁴⁸.

Güvenlik Konseyi'nin uluslararası çatışmalara vereceği tepki üye sayısı, örgütlenme biçimi, her zaman görevde olması, dünya gücünün odak noktası olması, Antlaşma ile kendisine verilen yetkiler bağlamında değerlendirildiğinde Genel Kurul'a göre⁴⁹ son derece önemli avantajlara sahip olduğu bir gerçektir⁵⁰. Birleşmiş Milletler sistemi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda birincil sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne vermiştir. Konsey, büyük güçlerin ancak uzlaşmaya varabildikleri zaman uluslararası politika üzerinde yönlendirici pozisyonda olmalarına imkân tanır. Uzlaşmanın yokluğunda ise Konsey işlemez duruma gelmektedir. Yani temel sorumluluğu uluslararası barış ve güvenlik olan bir organ, daimi üyelerin aynı yönde hareket edemedikleri

⁴⁶ Bennett, **International Organizations**, s.108

⁴⁷ Geoffrey Goodwin, "The General Assembly of The United Nations", **The Evolution of International Organizations**, Ed., Evan Luard, New York, Praeger, 1966, s. 47

⁴⁸ Goodwin, "The General Assembly...", s.48

⁴⁹ İstatistiksel bir araştırmaya göre 1946 yılından 1992 yılına kadar BM'ye sunulan anlaşmazlıklardan %19'u sadece Genel Kurul tarafından ele alınmıştır. %23'ü hem Güvenlik Konseyi ve hem de Genel Kurul tarafından ele alınmıştır. Bu doğrultuda Genel Kurul BM tarafından soruşturulan anlaşmazlıkların %42'sinde yer almış oluyordu. Güvenlik Konseyi'nin tek başına ya da ortaklaşa sorumluluk aldığı anlaşmazlıkların toplam oranı ise yaklaşık %80'dir. Kaynak: A.LeRoy Bennett, **International Organizations**, 6.baskı, New Jersey, Prentice Hall,1995, s.138

⁵⁰ Bennett, **International Organizations**, s.138

durumda bu amaca hizmet edememektedir⁵¹. Kısacası Antlaşma Güvenlik Konseyi'ne resmi olarak büyük yetki vermekte ancak bu yetkiyi kullanabilmesi için direkt kontrol imkânı vermemektedir. Bu tamamen devletlerin gönüllü işbirliğine, Konsey ve Konseyin eylemlerinin meşruiyeti ile ilgili bakış açılara bağlıdır⁵².

Etkin bir şekilde çalışacak Güvenlik Konseyi'nin en önemli zaafı veto mekanizmasıdır⁵³. Güvenlik Konseyi'ndeki veto mekanizması BM Antlaşması'nın ortaya çıkış sebebinin ya da temel amacını gerçekleştirmesinin önündeki en önemli engeldir. "BM Antlaşmasını yapanlar örgüte dünya düzeni lehine otonom güçleriyle birlikte ulus üstü bir karakter sağlayabilirlerdi. Ancak onlar bunun yerine milliyetçilik ve egemenlik ilkelerini kutsamayı tercih etmişlerdi. Tüm devletlerin eşit haklarla katılımını sağlayacak bir yapı yaratabilirlerdi ancak güçlülerin oligarşisini yaratmayı tercih ettiler. Anlaşmazlıkları ele almak, yeni oyunun kurallarını korumak ve uygulamak oligarşik Güvenlik Konseyi'nin tek eline bırakılmıştı"⁵⁴.

Genel olarak Güvenlik Konseyi gerçekten uygulanabilir kararlar almalı. Bu açıdan BM'nin zayıf noktası, hükümetlerin hiçbir yaptırım ile karşılaşmadan alınan kararları göz ardı edebilmesidir ki bu da örgütün saygınlığı ve güvenilirliğini ciddi derecede zedelemektedir. Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra Konsey alınan kararları uygulayabilmişti⁵⁵ çünkü Konsey üyeleri tek bir sesle konuşabilmeyi başarmıştı.

Güvenlik Konseyi'nin örgütün dominant organı olması, aslında büyük güçlerin dominant olduğu bir organ olarak da anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle Birleşmiş Milletlerin uluslararası yönetimi Güvenlik Konseyi'nin uluslararası yönetimi ile özdeş kabul edilmektedir. Güvenlik Konseyi'nin üstünlüğü büyük devletlerin de üstünlüğü anlamında okunabilir. Uygulamada yönetim işlevini yerine getirecek olanlar beş daimi üyedir. Daimi üyelerin oybirliğine vardığı bir konunun en azından daha dört oy alacağı düşünülünce, asıl olan karar vermede daimi üyelerin karar birliğine varmaları gerektiğidir⁵⁶ ki bu da BM

⁵¹ Claude, "The Security Council", s.72

⁵² Karns& Mingst, **International Organizations**, s.113

⁵³ Jones, **The Logic of International Relations**, s.297

⁵⁴ Haas, **The United Nations...**, s.2

⁵⁵ Brian Urquhart "The United Nations in 1992: Problems and Opportunities", **International Affairs**, Royal Institute of International Affairs 1944-, Vol. 68, No. 2, Nisan 1992, s.316

⁵⁶ Hans Morgenthau, **Uluslararası Politika**, Cilt II., s.607

Antlaşması'nın siyasi mantığı hakkında açıklayıcı olmaktadır. BM Antlaşması'nın Güvenlik Konseyi ile ilgili bütün maddeleri 27. madde ile birlikte okunmalıdır⁵⁷. Ancak bir konunun usule ilişkin olup olmadığı konusunda bir anlaşmazlık çıkarsa bu sorunun çözümüne yönelik bir oylamada dokuz üyenin olumlu oyunun içinde beş daimi üyenin de olumlu oylarının bulunması gerekecekti. Dolayısıyla veto mekanizması işleyecek ve daimi üyelere çifte veto hakkı tanınmış olacaktır⁵⁸. Örneğin 27. ve 51. maddeler birlikte okunduğunda büyük güçlerin çatıştığı durumlarda Konseyin kolektif güvenlik mekanizması olarak fonksiyonu engellenmiş olmakta ve üye devletlerin savunma ile ilgili düzenlemelerini BM dışında arama yollarını açık bırakmaktadır⁵⁹.

BM Antlaşması hazırlandığı dönemde Beş büyükler arasında şöyle bir anlaşmaya varılmıştı: bir kararın geçmesi eğer içlerinden birine karşı bir askeri eylemle sonuçlanacak bir durumu ortaya çıkaracaksa veto yetkilerini kullanacaklardı⁶⁰. Ne var ki daha geniş bir şekilde veto kullanmak bir pratik haline gelmiştir. Veto mekanizması bir müttefike karşı bir yaptırım uygulanması ya da kritik bir kararın alınmasının önüne geçmiş, Güvenlik Konseyi'ni gerek askeri gerekse siyasi eylem konusunda aciz kılmıştır⁶¹.

Genel Sekreterin uluslararası çatışmalar konusunda yapabilecekleri antlaşmada tanımlanmış olsa da bu konuda faaliyette bulunmaları tamamen Antlaşmanın izin verdiği ölçüde boşlukları kullanmalarıyla ilgilidir⁶². Genel Sekreterin de uluslararası çatışmaların çözümü konusunda bazı görevleri vardır. Ne var ki, BM Antlaşması Genel Sekreter'e özel olarak arabulucu, uzlaştırıcı, müzakereci ya da iyi niyet elçisi olarak özel bir otoriteden bahsetmemektedir. Bu İyi niyet kavramı 33(1) de ima edilmiştir. 99. madde ile birlikte okunursa ki bu madde genel sekretere barış ve güvenlik konusunda takdir yetkisi

⁵⁷ Claude, "The Security Council", ss.70-71

⁵⁸ Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika..**, s.738

⁵⁹ Claude, "The Security Council", s.75

⁶⁰ L. Goodrich&E. Hambro, *Charter of The United Nations: Documents and Commentary*, 1946, s.129

⁶¹ Sydney Bailey, *The Procedure of The United Nations Security Council*, 1988, s. 217; Rosalyn Higgins, **Problems and Process: International Law and How We Use It**, New York, Oxford University Press, 1994, s.174

⁶² Rivlin, "The Changing International..", s.10

vermektedir⁶³. Genel Sekreter bir emir olsun ya da olmasın BM antlaşmasından çıkardığı moral otoritesi gereğince ve bir şekilde arkasındaki kısa süreli yasallık sayesinde iyi niyet girişiminde bulunabilir. Genel Sekreter'in antlaşmadan kaynaklanan yetkileri ile gerçek hayatta gelişen yetkileri arasında bir korelasyon vardır. Yapabilecekleri ve yetkili olduğu konular farklılıklar göstermektedir. Hükümet liderlerinin direktifleri ve toleransları o anda ve gelecekteki rolüne ilişkin kesin tanımlamalar değildir. Bu nedenle genel sekreter başından beri gelişen kavramlar arasında seçim yapmak durumunda kalmıştır⁶⁴.

Genel Sekreterler dünyayı harekete geçirebilir fakat yönetemez. Fikirlerini ortaya koyar ancak onları uygulama gücü yoktur çünkü sadece üye ülkeler bunu yapabilir⁶⁵. Birleşmiş Milletler tarihi boyunca Genel Sekreterler kendilerini liberal enternasyonalist bir öge olarak sunmuşlardır ancak gerçekte sekretarya büyük güçlerin barış ve güvenlikle ilgili realist manevralarının bir parçası olmuştur⁶⁶. Eğer üye devletler bir konuda BM'nin inisiyatif alması konusunda hem fikir ise o zaman genel sekreterin aktif rolü destekleniyor demektir. Ancak tersi bir durumda genel sekreterin aktif rol alması zor olsa da devletlerin eylemsizliğinden doğan boşluğu doldurması için fırsatlar yok değildir⁶⁷. BM Antlaşması'nın Genel Sekreterle ilgili maddeleri sabit olsa da yapabilecekleri üyelerin desteği, uluslararası siyasi atmosfer ve genel sekreterin kendi kişisel özelliklerine bağlıdır. Göreve gelen her genel sekreter geçmiş, hayat tecrübesi, kişiliği, ideolojisi, entelektüel zekası bakımından farklı özelliklere sahiptir. Tüm bu faktörler var olan uluslararası siyasi atmosfer içinde sergileyeceği tavrı da belirleyecektir⁶⁸. Genel Sekreter için kişisel, siyasi ve yapısal sınırlamaların yanında, anlaşmazlıkların çözümünde etkili olabilmesini

⁶³ Teresa Whitfield, "Good Offices and group of friends", **Secretary or General?: The UN Secretary Generals In World Politics**, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, s.87

⁶⁴ Claude, "Reflections on the Role of the UN Secretary General", s.250

⁶⁵ Shashi Tharoor, "The most impossible job description", **Secretary or General?: The UN Secretary Generals In World Politics**, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, s.35

⁶⁶ Edward Newman, **The UN Secretary-General From the Cold War to the New Era : A Global Peace and Security Mandate?**, United Kingdom, Palgrave Macmillan, 1998, s.4

⁶⁷ Dag Hammarskjöld, "The International Civil Servant in Law and In Fact", **The United Nations System and Its Functions: Selected Readings**, Eds., Robert Gregg & Micheal Barkun, Princeton, NJ: D. Van Nostrand, 1968, s.226

⁶⁸ Rivlin, "The Changing International...", s.6

engelleyen bazı kaynak sıkıntıları da vardır⁶⁹. En önemlisi de otonom bir siyasi aktör olmadığına göre örgüt kararlarına, dolayısıyla üye devletlere bağlıdır.

Genel Sekreter için en zor olan artan şekilde siyasi arenaya çekilmektir⁷⁰. Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin diğerlerinden daha etkili bir role sahip oldukları kesindir ve etki yaratma ile sahip olunan askeri ve ekonomik güç arasında direkt bir korelasyon olduğuna göre üyeler Genel Sekretere ancak istedikleri zaman önde gelen bir rol sağlayacak atmosferi yaratmaktadırlar⁷¹.

Nadiren hükümetler Genel Sekreter'in bağımsız bir siyasi aktör olarak hareket etmesine izin veririler. Genel Sekreter sınırlı bir otoriteye sahiptir. Ancak burada sınırlama ile yasak kavramlarının ayırımına varmak gerekir. BM Antlaşması Genel Sekreter'in destek blokları oluşturmak konusunda yaratıcı olamayacağı ya da çok merkezli dünyada siyasi inisiyatifler bağlamında aktörleri harekete geçiremeyeceğini söylemez. Ancak bunların hayata geçirilebilmesi için gerçekçi ve ihtiyatlı bir değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır⁷². Her durumda BM ve Genel Sekreter uluslararası siyasi çevre tarafından koşullandırılmaktadır. Dünyanın siyasi iklimindeki değişimler adapte olunması gereken yeni şartlar ortaya çıkaracaktır⁷³.

Yaptırım gücü olmadığından dolayı genel sekreterin kişisel niteliklerinin ve personelinin çok önemli olacağı açıktır. Genel Sekreterin anlaşmazlıkların barışçıl çözümü ile ilgili rolü inşa edilmelidir. Antlaşma metni açıkça ne yapabileceğini belirtmemektedir. Antlaşmada işlevi ve limitleri ile ilgili olarak yer alan ifadeler çok kısa ve belirsizdir⁷⁴. En önemli yasal limit siyasa yapan bir organ olmamasından kaynaklanmaktadır. Bütün BM kararları onun için

⁶⁹ J.G. Merrills, "The Principles of Peaceful Settlement of Disputes", **The United Nations and The Principles of International Law**, Eds., Vaughan Lowe & Colin Warbrick, London, New York: Routhledge, 1994, s.59

⁷⁰ Sydney D. Bailey, "The United Nations Secretariat", Ed., Evan Luard, **The Evolution of International Organizations**, New York, Praeger, 1966, s.93

⁷¹ Leon Gordonker, "The UN Secretary Generalship: Limits, Potentials and Leadership", **The Challenging Role of The UN Secretary General: Making "the Most Impossible Job in the World" Possible**, Eds., Benjamin Rivlin and Leon Gordonker, Westport, Praeger, 1993, s.264

⁷² James Rosenau, **The United Nations in a Tribulent World**, Boulder, Co: Lynne Rienner publishers, 1992, ss.12-13

⁷³ Rivlin, "The Changing International..", s.5

⁷⁴ D. Cordovez, "Strengthening the United Nations Diplomacy for Peace: The Role of the Secretary General", **The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security**, Ed. UNITAR, Dordrecht, Nederland, Nijhoff, 1987, ss.162-163

zorunludur⁷⁵. BM siyasi bir örgüt olduğuna göre Sekretaryanın üye ülkelerin müdahalesine maruz kalması da sürpriz değildir. Aslında birçok üye ülke BM'nin yaptıkları üzerinde kontrol yeteneğini azaltacağı gerekçesiyle etkili bir genel sekreter ve sekretarya istemezler⁷⁶. Kimileri inisiyatif alabilen ve güçlü bir moral liderlik sağlayabilen aktivist bir genel sekreter arzu ederken, kimileri uluslararası arenada sadece marjinal bir oyuncu olacak ve egemen devletlerin etki alanına girecek bir Genel Sekreter arzu etmektedirler. Gerçek durum ise ikisinin arasında bir yerdedir. "Genel Sekreter belirli limitler ve fırsatlar arasında görevini yapmaya çalışmaktadır ve kendisine kabul ettirilmeye çalışılan geniş siyasi sorumluluklara sahip diğerleri gibi, her durumda herkes için her şey olamaz". Liderlik konusundaki fırsatları örgütsel faktörler tarafından kuşatılmıştır. Genel Sekreter, atama, finansal kaynak ve BM programlarını yürütebilmek adına ulusal hükümetlere bağımlıdır⁷⁷. Genel Sekreter üzerindeki resmi kısıtlamaların gücü, görünürde BM'nin temel organı olarak yüceltilmiş pozisyonu içi boş bir ifadedir⁷⁸.

Çevre faktörü örgüt üzerinde etkilidir. Çevre örgütü kontrol edebilir ancak tersi doğru değildir. Bir örgütün siyasi çevresi sekretaryanın etkinliği bağlamında en önemli faktördür. Sekretarya kendi çevresinin denetimcisi olmaktan çok o çevre tarafından yaratılmıştır. Diğer önemli etkenlerden biri de hükümetlerin tutumları, tercihleri ve Sekretaryanın inisiyatifleri üzerinde etkili olacak kaynaklar üzerindeki kontrolleridir⁷⁹.

Uluslararası çatışma çözümünde bir bütün olarak Birleşmiş Milletler'in ve özel olarak temel organlarının bu konudaki gücü ve sınırları dahilinde ortaya koymaya çalıştığımız gibi Birleşmiş Milletler'in uluslararası çatışmalara vereceği standart bir tepki maalesef yoktur. Bu durum yapısal ve çevresel şartların karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda ifade ettiğimiz farklı nedenlerin bileşimi sonucu BM uluslararası çatışmaların çözümü

⁷⁵ N. Elaraby, "The Office of the Secretary General and the Maintenance of Peace and Security", in UNITAR, United Nations, 177-209 aktaran Kjell Skjelsbaek and Gunnar Ferman, "The UN Secretary-General and the Mediation of International Disputes", **Resolving International Conflicts: The Theory and Practice of Mediation**, ed. Jacob Bercovitch, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 1996, s.99

⁷⁶ Karns& Mingst, **International Organizations**, s.122

⁷⁷ Rivlin, "The Changing International..", s.5

⁷⁸ Gordonker, "The UN Secretary Generalship..", s.278

⁷⁹ Robert Riggs&Jack S. Plano, **The United Nations**, California: Brooks/Cole Publishing Company, 1988, ss.118-119

konusunda ideal düzlemde kendisinden beklenen performansı sergileyememektedir. Bosna Hersek Savaşı da BM'nin bu konudaki karnesinde geçerli not alamadığı bir olay olarak tarihteki yerini almıştır. Sıradaki başlık altında yukarıdaki değerlendirmeler ışığında BM'nin Bosna Hersek Savaşı sırasında sergilediği performansa yer verilmeye çalışılacaktır. Bu konuda bir değerlendirme yapılmaya çalışılırken savaşın kronolojisinden çok Bosna Hersek'te yaşanan savaşta uluslararası toplumun sergilediği pasif tavrın nedenlerine yer verilmeye çalışılacaktır.

Birleşmiş Milletler'in Bosna Hersek Sınavı

Soğuk Savaş'ın ardından Balkanlarda yaşanan çatışmalar, Fukuyama'nın, siyasi değerlerin evrenselleştiğini ifade eden ve Batı medeniyetinin değerlerini yücelten tezinin geçerliliğini sorgulamış ve yaşanan çatışmalara Huntington'ın "medeniyetler çatışması" tezinin daha uygun olduğu anlaşılmıştır. Davutoğlu'nun ifade ettiği gibi Bosna savaşı "tarihin sonunun sonu" olmuş ve var olan dünya düzeninin dengesizliğini ortaya çıkarmıştır⁸⁰. Gerek AT, gerek NATO gerekse BM Balkanlarda yaşanan bu çözülme sürecinin şiddetli çatışmalara doğru evrilmesinin önüne geçememişlerdir. Bosna savaşı uluslararası sistemin temel prensipleri ve mekanizma düzeyindeki tikanıklığını ve "evrensel demokratik değerler" mefhumunun reelpolitik dengeler karşısındaki etkisizliğini ortaya koymuştur⁸¹.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Balkanlarda ortaya çıkan çözülme sürecinin etkisiyle önce 1991 yılında Slovenya ve Hırvatistan ardından da 3 Mart 1992 yılında Bosna-Hersek bağımsızlıklarını ilân etmişlerdir. ABD ve Avrupa Birliği Bosna Hersek'i 6 Nisan 1992 tanımışlardır. Sırplar Bosna'nın bağımsızlık ilanını geri almasını talep etmiş ancak İzzetbegoviç'in bu talebi reddetmesiyle⁸² Sırpların "Büyük Sırbistan"⁸³ yaratmak amacıyla başlattıkları savaş yaklaşık dört yıl sürmüş ve tarihte bir katliam olarak yerini almıştır.

⁸⁰ Ahmet Davutoğlu, "The Clash of Interests: An Explanation of The World (Dis)Order", **Perceptions**, Journal of International Affairs, Dec. 1997-February 1998, Vol.II. No.4, s. 1

⁸¹ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, 30. Basım, İstanbul, Küre Yayınları, Haziran 2009, s.76

⁸² Holbrooke, **Bir Savaş Bitirmek**, s.55

⁸³ Sırbistan'ın bu hedefine Hırvatistan ve Bosna Hersek'te kurulacak olan bağımsız kantonlarla birleşerek ulaşmayı planlıyordu. Kaynak: Selver, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, s.133

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Doğu-Batı çekişmesinin Güvenlik Konseyi'nde yarattığı olumsuz etkinin ortadan kalkması BM'de uluslararası barış ve güvenlik konusunda adeta bir Rönesans beklentisi yaratmıştır. Soğuk Savaş ortamında sık sık kilitlenen Güvenlik Konseyi'nin Soğuk Savaş sonrası uluslararası çatışmalara müdahale etmek adına daha etkili eylemlerde bulunabileceği yönündeki beklentiler artmıştı. Balkanlarda patlak veren bu çatışmalar BM için adeta bir sınav niteliği taşıyacaktı. Soğuk Savaş'ın ardından Birleşmiş Milletler'in etkili bir eylemde bulunmak adına, adeta bir pratik haline gelmiş vetolarla kilitlenmeyeceği ve saldırgana karşı harekete geçmek konusunda tek bir sesle konuşmayı başaracağı düşünülmüştü. Birleşmiş Milletler bu konudaki ilk sınavını Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından, Kuveyt'in "toprak bütünlüğünü" korumak ve saldırgana karşı uluslararası toplumun kolektif iradesini sergilemek üzere Amerika liderliğinde gerçekleştirilen askeri operasyonla geçmişti. Ancak ne yazık ki aynı prensipler Bosna'da yaşanan katliamı durdurmak ve Bosna'nın toprak bütünlüğünü korumak adına aynı Birleşmiş Milletler'i harekete geçirememişti. Bu doğrultuda daha önce ifade ettiğimiz gibi BM'nin ne olduğunun net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Maalesef BM kendisini oluşturan üye devletlerin kolektif iradesinden daha güçlü değildir. Farklı çıkarlara sahip tarafların farklı görüşleri nedeniyle kolektif irade ortaya konamamıştır.

Birleşmiş Milletler'in Bosna Hersek Savaşı'nda son derece etkisiz, pasif kaldığı kabul edilmelidir. Etkili kararlar alınamamış ya da alınmak istenmemiştir. Bosna Hersek savaşı başlamadan önce 25 Eylül 1991 tarihinde eski Yugoslavya'ya silah sevkiyatını durdurmak için alınan 713 sayılı karar Bosnalı Müslüman halkı olumsuz etkilemiş, iyi silahlanmış bulunan Sırlar karşısında bir anlamda kaderlerine terk edilmişlerdir. BM Antlaşması'nın 51. maddesi ile açık olan meşru müdafaa hakkı engellenmiştir. Kolektif güvenlik sisteminin Bosna'daki etnik temizliği önleyememesi, ABD ve Birleşmiş Milletler'in uluslararası hukukun temel prensiplerini korumak konusundaki başarısızlığını da ortaya çıkarmıştır⁸⁴. Çatışmalar sürerken Sırbistan çatışmada tüm tarafların sorumlu olduğunu belirtirken Avrupa Topluluğu ve ABD artık sorumlunun Sırbistan olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Birleşmiş Milletler'in 30 Mayıs 1992'de Sırbistan ve Karadağ'a siyasi ve ekonomik ambargo uygulanması için aldığı 757 sayılı karar da bu görüşü doğrulamaktadır. Ne var

⁸⁴ Davutoğlu, "The Clash of Interests..", s.15

ki Yunanistan, Rusya ve Romanya'nın da aralarında bulunduğu ülkeler ambargonun beklenen sonuca ulaşmasına engel olmuşlardı.

Savaşın ilk yılında uluslararası toplumun ilgisiz tavrını ortaya çıkan bu yeni devletin savunulmasının ortaya çıkaracağı maddi manevi maliyetler, ülkelerinde ortaya çıkacak kamuoyu baskıları ile açıklamak mümkündür. Başkan Bush önündeki seçimlere ve yerel meselelere konsantre olmuşken, Avrupa da maliyetli bir müdahale yükünün altına girmeden müzakerelerle sorunun çözüme kavuşturulacağına inanıyordu. Zaten ABD Körfez Savaşı tecrübesi ile yeteri kadar maliyetin altına girilmişti. Bu ortamda BM'nin yaptığı, savaş henüz Bosna Hersek'e sızmadan önce Hırvatistan'da çatışmalar sürerken kurulmuş olan UNPROFOR'u (BM Koruma Gücü) Bosna Hersek'e kaydırmak olmuştur⁸⁵. Ancak görevi insani yardımla sınırlı olan bu gücün zaten etkili olması beklenen bir durum değildi. Aslında UNPROFOR BM Antlaşması'nın Zorlayıcı Önlemlere ayrılmış olan VII. bölümü çerçevesinde görevlendirilmişti⁸⁶. Yardımcı olması bir yana "ayak bağı oldu da denilebilir"⁸⁷. Güvenli bölgelerde yaşanan olaylar da bunu kanıtlar niteliktedir. Zaten görev kapsamı bakımından da barış güçlerinin yapabilecekleri sınırlıdır. UNPROFOR'un pasif kalmasının çok çeşitli nedenleri olabilirdi. Örneğin Batı, Sırp'lara karşı girişilecek bir eylemden dolayı Rusya'nın tepkisinden çekinmiş olabilirdi ya da Almanya'nın tanınması konusunda ağırlığını hissettirdiği eski müttefiki Hırvatlarla ilgili düşünceleri buna engel olmuş olabilirdi⁸⁸. Daha önce de belirtildiği gibi barışı koruma operasyonları ya da barış güçleri genellikle siyasi ya da askeri açıdan çıkmaza girilmiş durumların sonucudur ve pek çok kez de sorunun çözümüne katkıda bulunmaktan uzak kalmaktadırlar.

BM'nin aldığı kararlar etkili olmaktan çok uzak kalmıştır. Ekim 1992'de aldığı 781 sayılı karar ile 1991 tarihli 713 sayılı karara atıf yaparak, insani amaçlı uçuşların dışında tüm uçuşları yasaklayan uçuşa yasak bölge kararını almıştır⁸⁹. Ancak Human Rights Watch tarafından sunulan rapora göre uçuşa

⁸⁵ Joshua S. Goldstein & Jon C. Pevehouse, "Reciprocity, Bullying, and International Cooperation: Time-series Analysis of the Bosnia", *The American Political Science Review*, Vol. 91, No. 3 (Sep., 1997), s.521

⁸⁶ Thomas G. Weiss, 'Bosnia, 1992-1995: Convoluted Charity?', *Military-Civilian Interactions: Intervening in Humanitarian Crises*, Ed., Thomas G. Weiss, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, 1999, s.99

⁸⁷ Uzgel, "Balkanlarla İlişkiler", s.495

⁸⁸ Weiss, 'Bosnia, 1992-1995: Convoluted Charity?', s.107

⁸⁹ UN Documents S/Res/781 (1992), 9 Ekim 1992

yasak bölge yaklaşık 500 kez ihlal edilmiştir⁹⁰. Bu konuda bir denetim sağlamak amacıyla 31 Mart 1993'te alınan 813⁹¹ sayılı kararla üyelere bu konuda ulusal ya da bölgesel örgütler ya da düzenlemeler aracılığıyla gerekli tedbirleri almak konusunda Güvenlik Konseyi otoritesi altında yetki verilmiş ve onları Genel Sekreter ve UNPROFOR ile yakın işbirliği içinde olmaya çağırmıştır. 16 Nisan 1993 tarihinde aldığı 816⁹² sayılı karar ile de Bosna Hersek'in bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü tekrar onaylanıyor ve uluslararası insancıl hukuka karşı gerçekleştirilen eylemler etnik temizlik de dahil kınanıyordu. Kararda etnik temizlik ifadesine açıkça yer veriliyordu ve durumun ciddiyetine rağmen etkili kararlar alınmıyor ve savaşı sona erdirecek kolektif irade ortaya konamıyordu. Bu kararla ayrıca Srebrenika ve çevresi güvenli bölge ilan edilmiştir. 6 Mayıs 1993'te Srebrenika'ya ek olarak Tuzla, Zepa, Gorazde ve Bihaç da güvenli bölgeler ilan edilmişlerdir⁹³.

Savaş sırasında çeşitli barış planları gündeme gelmiştir. Uluslararası toplum ısrarla müzakere yoluyla savaşın sona ereceğine inanmak istiyordu. Bu düşünceye paralel olarak Ocak 1993'te Cenevre görüşmelerinde gündeme gelen ve Bosna'yı kantonlara ayırmayı öneren son derece karmaşık Vance-Owen planı Sırlar tarafından reddedilmiştir⁹⁴. Bunun ardından BM'nin 9 Ekim 1992'de aldığı 781 sayılı karar gereğince oluşturulan uçuşa yasak bölgeyi ihlal eden Sırp uçaklarının düşürülmesini öngören 816 sayılı kararı almış ve NATO 12 Nisan 1993 tarihi itibarı ile uçuşa yasak bölge ihlallerini uygulamak ile görevlendirilmiştir. Ancak ihlallerin devam etmesi üzerine BM 27 Nisan 1993 tarihinde aldığı kararla insani yardım malzemeleri dışındaki malzemenin eski Yugoslavya'ya girişini yasaklamıştır⁹⁵. Ne var ki, devletler BM kararlarını kolayca görmezden gelebilmektedirler ve uygulanmalarını zorunlu kabul etmemektedirler. Bu savaşta BM'nin Sırları caydırmayı ve saldırılara son vermelerini amaçlayan kararları da kolayca ihlal edilmiş ve uygulanmamıştır.

Nisan 1993'te Hırvat güçleri ile Bosna hükümeti arasında başlayan çatışmalar savaşı daha karmaşık bir hale sokmuştur. Ayrıca Bosna hükümetinin

⁹⁰ Ülkü Demirtürk Demirdöğen, "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (11) 2006, s.249

⁹¹ UN Documents S/Res/816 (1993), 31 Mart 1993

⁹² UN Documents S/Res/819 (1993), 16 Nisan 1993

⁹³ UN Documents S/Res/824 (1993), 6 Mayıs 1993

⁹⁴ Mustafa Selver, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003, s.147

⁹⁵ Selver, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, s.144

silah ve hava saldırılarıyla desteklenmesi gerektiğini düşünen Başkan Clinton Avrupa'nın bu konuda direnç göstermesi ile bu politikasını terk etmiştir. Bu dönemin kargaşası ve belirsizliği, Batı'nın savaşı sona erdirmek adına farklı fikirlerinin başarısızlığı sonucu savaşın "sürüklenme" dönemi yaşadığı söylenebilir. Bu dönemim ardından Avrupa ve Birleşmiş Milletler müzakerecilerinin ortaya attığı Owen-Stoltenberg planı Sırp'ların taleplerine uygun bir plandı. Bu plan da Bosna hükümetince reddedildi. 1994 yılının başlarında Sırp'lar Saraybosna'ya saldırıya başlayınca büyük güçler politikalarını tekrar gözden geçirmek ve hava saldırısı seçeneğini düşünmeye yönelmişlerdir⁹⁶.

1994 yazında ise Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya'nın içinde bulunduğu Temas Grubu Sırp'lara %49, Boşnak ve Hırvat'lara %51 oranında toprak bırakan planı ortaya atmıştır ki bu plan ABD'nin girişimleri sonucu ortaya çıkacak olan Dayton Antlaşması'nın temelini oluşturacaktır⁹⁷. 1995 yılında yaşanan gelişmeler savaşın sona erdirilmesinde etkili olmuştur. Öncelikle Sırp saldırıları Batı'nın tepkisizliğinden de cesaret alarak inanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Sırp'ların Saraybosna'ya saldırımları üzerine NATO'nun kısa süreli bir hava saldırısı söz konusu olmuştu. Hava saldırısının ardından Sırp'lar BM barış gücü askerlerini rehin almışlar ve bu askerlerin canlı kalkanlar olarak kullanılacağı tehditleri sonucu hava saldırıları durdurulmuştur⁹⁸. Yaşanan bu gelişmeler BM'nin güçsüzlüğünü ortaya koyan bir diğer örnek olmuştur.

1995 yılının Ağustos ayında Sırp'ların Saraybosna'da pazaryerinde gerçekleştirdikleri saldırı eylemi bir dönüm noktası olmuştur. Bu olayın üzerine BM tarafından bir ultimatom yayınlanmış ve istekleri sıralanmıştır. Bu isteklerin Sırp'lar tarafından reddedilmesi üzerine NATO hava saldırısı başlatılmış ve savaş sona erdirecek Dayton Antlaşması'na giden yol açılmıştır.

Uluslararası çatışmaların çözümlenmesi için büyük güçlerin güçlü siyasi baskısı ve liderliği gerekli ise ABD'nin bu konuda başarılı olamadığını söylemek doğru olacaktır. 1995 yılına kadar ABD'nin Bosna'da yaşanan savaşı durdurmak adına ciddi bir girişiminden söz edilemez. ABD başlangıçta sorunu Avrupa'nın bir iç sorunu olarak kabul etmiş ancak daha sonra farklı

⁹⁶ Goldstein&Jon C. Pevehouse, "Reciprocity, Bullying...", s.521

⁹⁷ İlhan Uzgel, "Balkanlarla İlişkiler", **Türk Dış Politikası**, Ed. Baskın Oran, Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s.495

⁹⁸ Richard Holbrooke, **Bir Savaşı Bitirmek**, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 1999, s. 89

değerlendirmelerin de etkisi ile inisiyatif almaya karar vermiştir. ABD için burada etkili olan bir neden de Clinton'ın gelecek seçimlerin endişesi ile bu pasif tavrının kendisine karşı kullanılmasını göze alamaması olabilirdi⁹⁹. Ne yazık ki verilen kayıplar düşünüldüğünde çok geç kalınmıştır. ABD'nin bu tavrı BM'nin etkisizliğine de neden olmuştur. Başlangıçta sınırlı hava harekâtından yana görünen ABD, savaşın sivillere karşı bir katliama dönüşmesi ve gerek AB gerekse BM'nin etkisizliği nedeniyle bu politikasını terk etmiştir. Avrupa'nın "bunalım çözme ve güç kullanma konusundaki iç zaafı ortaya çıkmış ve ABD ve NATO olmadan Avrupa'nın iç güvenlik meselelerinin çözülemeyeceğini gösterip bölgeye fiili olarak müdahale etme şansı elde etmiştir"¹⁰⁰.

Savaş süresince BM Genel Sekreterinin çabalarını değerlendirmek gerekirse, dönemin Genel Sekreteri Boutros Boutros Ghali'nin sergilediği çabalar da yeterli değildir. Savaşın ilk yıllarında Bosna ile ilgili olarak barışı koruma güçlerinin ve insani yardımın yeterli olacağını düşünmüştür. Ancak yaşanan gelişmeler ışığında Antlaşma ile sağlanan yetkileri çerçevesinde Genel Sekreter olarak inisiyatif alarak BM'yi harekete geçirebilirdi. Etkili kararlar alınmasının önünü açarak çatışmaların son bulmasına hizmet edebilirdi. Daha önce de ifade edildiği gibi Genel Sekreter'in aktif olarak uluslararası çatışmaların çözümü konusunda yardımcı olabilmesi ya da Birleşmiş Milletleri harekete geçirebilmesi için inisiyatif alabilecek cesur bir karaktere sahip olmasının yanı sıra büyük güçler tarafından kendisine sağlanan manevra alanının sınırları da önemlidir. Bu pasif tavrının bir diğer nedeni de Ghali'nin büyük güçlerle özellikle ABD¹⁰¹ ile iyi ilişkiler geliştirmek konusunda başarılı olamayışydı. Soğuk Savaş ortamına göre daha rahat bir çalışma alanı olmasına rağmen bu durumu avantaja çevirememiş ve beklenen etkinliği gösterememiştir¹⁰².

⁹⁹ N. Alkan, "Dayton Antlaşması Gölgesinde Bosna Hersek", *Avrasya Etüdlere*, No.22, Ankara, TİKA, 2002, s. 32

¹⁰⁰ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s.295

¹⁰¹ Ghali'nin ikinci kez seçilmek istediği dönemde ABD'de başkanlık seçimleri vardı ve cumhuriyetçi aday Bob Dole eğer seçilirse bir daha hiçbir ABD askerinin Ghali'ye hizmet etmeyeceğini seçim kampanyalarında vurguluyordu ve Demokrat aday Clinton da bu konuyu yakalayarak eğer Ghali tekrar aday olursa ABD'nin veto edeceğini açıkladı. Kaynak: Urquhart, Brian E., "The evolution of the Secretary-General", *Secretary or General? The UN Secretary Generals In World Politics*, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, s.27

¹⁰² Smith, *Politics and Process...*, ss.98-99

Sonuç olarak BM Bosna Hersek savaşı ile ilgili tüm tedbirleri alabilirdi ve Antlaşma kapsamında yapabilecekleri de açıktır. Uluslararası barış ve güvenliğin bozulduğu ve yeniden tesis edilmesi gerektiği konusunda hem fikir olunamamıştır. Antlaşmanın zorlayıcı önlemlere yer verdiği VII. bölüm kapsamında yapabilecekleri açıktır. Saldırgana karşı harekete geçmek ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamak temel amaç ise BM'yi etkili eylemde bulunmaktan alı koyan nedenler objektif kriterler olamazdı. Daha önce belirtildiği gibi örgütün işleyişini kolaylaştıracak olan böyle durumlarda standart davranış kalıplarının varlığı ise o halde BM'nin standart davranış kalıpları yaratmak adına da başarılı olamadığı sonucuna varabiliriz.

Bosna Savaşı'nda gerek AB, gerek ABD ve gerekse BM, NATO seçeneğini daha baştan düşünmüş olsalardı savaş bu kadar uzamaz bu kadar kayıp yaşanmazdı. Uluslararası çatışmaları ele almak konusunda zamanlamanın hayati önem taşıdığı bu savaşla bir kez daha anlaşılmıştır. Uluslararası çatışmaların çözümü konusunda BM Antlaşması Bölgesel Örgütlere önemli görevler yüklemektedir. Antlaşmanın VIII. Bölümü bölgesel örgütlere ayrılmıştır. Ancak bölgesel örgütlerin harekete geçebilmesi için teoride BM kararları ile yetkilendirilmesi gereklidir. Ne var ki, NATO BM yetkisini Kosova için zorunlu kabul etmemiş ve insani müdahaleyi savunmuştur. Uzlaşma yolundaki çabaların başarısız olması üzerine NATO müttefikleri inisiyatif almışlardır. NATO, müdahalesini meşrulaştırmak için bunun insani müdahale olduğunu ifade etmiştir. Ancak, BM Antlaşmasında uluslararası barışın bozulması halinde kolektif eyleme başvurulabileceği ifade edilmekte ve güç kullanımını yasaklayan maddelere bir istisna olarak insani müdahaleyi gösteren açık bir provizyona rastlanmamaktadır.

BM nezdinde uluslararası toplumun sergilediği bu pasif ve kararsız tavır yaşanan çatışmaların şiddetlenerek devam etmesine neden olmuştur. Avrupa Birliği önceleri sorunun kendi iç meselesi olduğunu ve inisiyatif alması gerektiğini düşünmüştür. Ne var ki, Avrupa Birliği'nin Almanya, Fransa, İngiltere gibi büyük güçleri Bosna ile ilgili ortak bir strateji geliştirmek adına aralarında bir uzlaşmaya varamamış, şiddeti durdurmak adına başarılı olamamış ve sorumluluğu BM'ye bırakmışlardır. İngiltere ve Fransa Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün korunmasını savunmuş ve askeri seçeneği çözüm olarak görmemişlerdir. Almanya ise Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını desteklerken İngiltere ve Fransa'dan ayrı bir duruş sergilemiştir. Ne yazık ki Avrupa Birliği gibi BM de kuvvet kullanma seçeneğini düşünmediği için daha

doğrusu bu yönde etkili kararları alacak kolektif iradeyi ortaya koyamadığı için savaş yıllarca sürmüştür. Daha önce ifade ettiğimiz gibi BM'nin yönetimi büyük güçlerin, özel olarak Güvenlik Konseyi'nin yönetimi olarak da okunabiliyorsa BM'nin etkisiz kalmasının sorumluluğunu daimi üyelere aramak doğru olacaktır.

SONUÇ

Birçok olayda BM'nin başarılı olabilmesi ve kolektif iradenin ortaya konabilmesi için genellikle bir süper gücün askeri ya da diplomatik baskısı gereklidir. BM operasyonları adına ne zaman ya da nasıl bir baskı uygulanacağına karar vermek açısından liderlik, siyasi bağlılık, konunun türü ve çatışmanın tarafları ile sahip olunan ekonomik, siyasi ya da askeri ilişkilerin boyutu arasında bir bağlantı vardır. Altını çizmemiz gereken nokta BM'nin hükümetlerarası bir örgüt olduğu ve başarı ya da başarısızlıklarının üye devletlerin etkileşimiyle ortaya çıkan siyasi süreçle birlikte değerlendirilmesi gerektiğidir.

Bir çatışmada hayati çıkarların varlığı söz konusu ise, devletlerin bu çıkarları BM çerçevesinde elde etmesini beklemek zor olduğu gibi, kendi istediği yönde kararların alınması için diğer devletlerin desteğini almak için de her şeyi yapması gerekmektedir. Gerekenleri yapsa dahi desteği sağlayacak devletlerin de buna ikna olması ve bu desteği vermesi için beklediği siyasi ya da ekonomik bazı şartlar olabilir. BM dünyanın siyasi çatışmaları ile ilgilendiğine göre, olayların siyasallaştırılmasının önüne geçebilmek çok zordur. Son olarak söylenebilecek olan Birleşmiş Milletler egemen devletlerin toplamıdır ve yapabilecekleri kolektif iradenin ortaya konmasıyla sınırlıdır.

ÖZET

ULUSLARARASI ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER:
BOSNA HERSEK SINAVI

Sadece mekanik bir araç olmayıp, aynı zamanda yaşayan bir ortaklık olarak tanımlayabileceğimiz Birleşmiş Milletler'in uluslararası çatışmalara vereceği tepki yapısal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi sonucu şekillenmektedir. Uluslararası çatışmaların çözümü konusunda BM Antlaşması çerçevesinde örgütten beklenen ile uygulamada sergilediği performans ne yazık ki tutarlı değildir. Burada BM ile ilgili ifade edilmesi gereken onun ne olması gerektiği değil aslında ne olduğudur. Genel olarak kabul gören ancak tekrar altının çizilmesi gereken nokta ise, egemen devletlerden oluşan evrensel bir örgüt olarak BM'nin üyelerinden bağımsız hareket etme yeteneğinin son derece sınırlı olduğudur. Bu paralelde, gönüllü bir birliktelik olduğu gibi etkili bir eylemde bulunmak ve Antlaşmanın gereklerini yerine getirmek için de üyelerin gönüllü işbirliği esastır. Ne var ki üye devletler direkt olarak çıkar alanlarında yer almayan çatışmalarda harekete geçmek konusunda yeterince istekli davranmamakta ve ilgisiz kalabilmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası çatışma çözümü, Birleşmiş Milletler, Bosna Hersek Savaşı

KAYNAKÇA

- Alkan, N., "Dayton Antlaşması Gölgesinde Bosna Hersek", *Avrasya Etüdüleri*, No.22, Ankara, TİKA, 2002, ss. 31-76
- Bailey, Sydney D. "The United Nations Secretariat", **The Evolution of International Organizations**, Ed., Evan Luard, New York, Praeger, 1966, ss.92-103
- Bailey, Sidney D, Sam Daws, **The Procedure of the UN Security Council**, 3rd ed. Oxford, Clarendon, 1998
- Baker, III., James A. **The Politics of Diplomacy: Revolution, War and Peace: 1989-1992**. New York: Putnam's, 1995
- Bennett, LeRoy, **International Organizations**, 6. baskı, New Jersey, Prentice Hall, 1995
- Claude, Inis L., "The Security Council", **The Evolution of International Organizations**, Ed.,Evan Luard, New York, Praeger, 1966, ss. 68-91
- Inis J. Claude, Jr., "Reflections on the Role of the UN Secretary General", **The Challenging Role of The UN Secretary General: Making "the Most Impossible Job in the World" Possible**, Eds., Benjamin Rivlin, Leon Gordonker, Westport, Praeger, 1993, s.249-260
- Claude, Inis, "Peace and Security: Prospective Roles for the Two United Nations", **Global Governance 2**, No:3, 1996, ss. 289-298
- Cordier, Adrew W. & Wilder Foote, **The Public Papers of the Secretaries-General of the United Nations**, Vol:1, New York, Columbia University Press, 1969
- Cordovez, D., "Strengthening the United Nations Diplomacy for Peace: The Role of the Secretary General", **The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security**, Ed . UNITAR, Dordrecht, Nederland, Nijhoff, 1987, ss.161-175
- Cox, Robert and Harold Jacobson, "The Framework for Inquiry", **The Anatomy of Influence**, Eds., Robert Cox, Harold Jacobson, New Haven, Yale University Press, 1973, ss.1-36
- Davutoğlu, Ahmet, "The Clash Of Interests: An Explanation of The World (Dis)Order", **Perceptions**, Journal of International Affairs, Dec. 1997-February 1998, Vol.II. No.4
- Davutoğlu, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, 30.basım, İstanbul, Küre Yayınları, Haziran 2009
- Demirdöğen, Ülkü Demirtürk, "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, (11) 2006, ss.236-257
- Goldstein, Joshua S. &Jon C. Pevehouse, "Reciprocity, Bullying, and International Cooperation: Time-series Analysis of the Bosnia", **The American Political Science Review**, Vol. 91, No. 3 (Sep., 1997), ss.515-529

- Goodrich, L.&E. Hambro, **Charter of The United Nations: Documents and Commentary**, 1946
- Goodwin, Geoffrey, "The General Assembly of The United Nations", **The Evolution of International Organizations**, Ed., Evan Luard, New York, Praeger, 1966, ss.42-67
- Gordonker, Leon, "The UN Secretary Generalship: Limits, Potentials and Leadership", **The Challenging Role of The UN Secretary General: Making "the Most Impossible Job in the World" Possible**, Eds., Benjamin Rivlin and Leon Gordonker, Westport, Praeger, 1993, ss.261-286
- Haas, Ernst B., **The United Nations and The Collective Management of International Conflict**, New York, United Nations Institute for Training and Research (UNITAR), 1986
- Haas, Ernst, "Dynamic Environment and Static System: Revolutionary Regimes in the United Nations", **The United Nations System and Its Functions: Selected Readings**, Princeton: D. Van Nostrand, ss. 162-197
- Haas, Michael, **International Conflict**, New York, The Bobbs & Merrill Company Inc., 1974
- Hammarskjöld, Dag, "The International Civil Servant in Law and In Fact", **The United Nations System and Its Functions: Selected Readings**, Ed. Robert Gregg & Micheal Barkun, Princeton, NJ: D. Van Nostrand, 1968, ss. 215-228
- Hanreider, Wolfram, "International Organizations and International Systems", **The Journal of Conflict Resolution**, Vol.10, No:3 (Sep.,1960), ss. 297-313
- Higgins, Rosalyn, **Problems and Process: International Law and How We Use It**, New York, Oxford University Press, 1994
- Holbrooke, Richard, **Bir Savaşı Bitirmek**, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 1999
- Jacobson, Harold, **Network of Interdependence: International Organizations and the Global Political System**, New York, Alfred Knopf, 1979
- Jones, Walter S. **The Logic of International Relations**, Cambridge, Winthrop Publishers, Inc., 1974
- Karns, Margaret P., Karen A. Mingst, **International Organizations**, London, Lynne Rienner Publishers, 2004
- Keohane, Robert O., "The Study of Political Influence In the General Assembly", **International Organization**, 21, No:2, 1967, ss. 221-237
- Keohane, Robert O., "The Study of Political Influence In the General Assembly", **International Organization**, 21, No:2, 1967, ss.221-237
- Merrills, J.G. "The Principles of Peaceful Settlement of Disputes", **The United Nations and The Principles of International Law**, Ed., Vaughan Lowe & Colin Warbrick, London, New York: Routhledge, 1994, ss.49-65

- Morgenthau, Hans, **Uluslararası Politika**, Çev. Baskın Oran, Ünsal Oskay, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, Cilt I, Cilt II
- Mendez, Rupen P., "Financing the United Nations and the International Public Sector: Problems and Reform", **Global Governance** 2, No:3, ss. 283-310
- Ness, Gayl D. & Steven R. Brechin, "Bridging the gap: International Organizations as Organizations", **International Organizations**, Vol.42, No.2, Bahar 1988, ss.245-273
- Newman, Edward, **The UN Secretary-General From the Cold War to the New Era : A Global Peace and Security Mandate?**, United Kingdom, Palgrave Macmillan, 1998
- Perez de Cuellar, Javier, "The Role of the UN Secretary General", **The Politics of Global Governance**, Ed. Paul Diehl, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 1997, ss. 91-101
- Preventing Deadly Conflict: Final Report Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict**, New York, Carnegie Corporation of New York, December 1997
- Riggs, Robert & Jack S. Plano, **The United Nations**, California: Brooks/Cole Publishing Company, 1988
- Rivlin, Benjamin, "The Changing International Political Climate and the Secretary General", **The Challenging Role of The UN Secretary General: Making "the Most Impossible Job in the World" Possible**, Eds., Benjamin Rivlin and Leon Gordonker, Westport, Praeger, 1993, ss.3-21
- Rosenau, James, **The United Nations in a Tribulent World**, Boulder, Co: Lynne Rienner Publishers, 1992
- Selver, Mustafa, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003
- Sherry, George L., "The United Nations, International Conflict, and American Security", **Political Science Quarterly**, Vol. 101, No. 5, Reflections on Providing for "The Common Defense" 1986, ss. 753-771
- Skjelsbaek, Kjell&Gunnar Ferman, "The UN Secretary-General and the Mediation of International Disputes", **Resolving International Conflicts: The Theory and Practice of Mediation**, Ed., Jacob Bercovitch, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 1996, ss.75-104
- Smith, Courtney B., **Politics and Process at the United Nations**, London, Lynne Rienner Publishers, 2006
- Sönmezoğlu, Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 4.baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005
- Tharoor, Shashi, "The most impossible job description", **Secretary Or General? The UN Secretary Generals In World Politics**, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, ss. 33-46

- Urquhart, Brian, "The United Nations in 1992: Problems and Opportunities", **International Affairs** (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 68, No. 2 (Nisan 1992), ss.311-319
- Urquhart, Brian E.: "The evolution of the Secretary-General", **Secretary or General? The UN Secretary Generals In World Politics**, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, ss.15-32
- Uzgel, İlhan "Balkanlarla İlişkiler", **Türk Dış Politikası**, Ed. Baskın Oran, Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, ss.481-523
- Voeten, Erik, "Outside Options and the Logic of Security Council Action", **The American Political Science Review**, Vol. 95, No. 4, Aralık 2001, ss.845-858
- Weiss, Thomas, "Bosnia, 1992-1995: Convuluted Charity?", **Military-Civilian Interactions: Intervening in Humanitarian Crises**, Ed., Thomas Weiss, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, 1999, ss.97-136
- Weiss, Thomas & David P. Forstye , Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, Boulder, Co., Westview Press, 2002
- Whitfield, Teresa, "Good Offices and group of friends", **Secretary or General?: The UN Secretary Generals In World Politics**, Ed. Simon Chesterman, New York, Cambridge University Press, 2007, ss.86-101

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E RUM BASINI

Osmanlı Devleti'nde Rumlar ilk kez 1627 yılında paralı Nicollinus Metal sus tarafından İstanbul'da kuruldu. Matbaanın kurulması ile birlikte ilk

